

A WEB 2.0 MINT TUDÁSKÖZVETÍTÉSI KÖRNYEZET A FORDÍTÁSBAN

WEB 2.0 AS SPACE FOR KNOWLEDGE TRANSFER IN THE TRANSLATION INDUSTRY

MÉSZÁROS ATTILA¹

Absztrakt: A gépi fordítás térhódítása ellenére a humán fordítás továbbra is elsődlegesnek számít. A minőségi munkavégzés, az egyre rövidülő határidők betartása és az ügyfelek elvárásai ugyanakkor kikényszerítik a különböző fordítástámogató eszközök használatát. Az erős piaci verseny miatt ezen szoftverek is egyre komplexebbé válnak, így a különleges ügyfél-igények, dokumentumformátumok mellett az egyre bővülő funkciók is igénylik, hogy a fordító műszaki támogatást kérjen. A hagyományos kézikönyvek, súgók mellett ebben hatékony megoldást tudnak nyújtani a Web 2.0-alapú technológiák. Segítségükkel ugyanis nemcsak gyorsabban érhetők el pl. egy-egy fordítói közösség tagjai, de lényegesen lerövidülnek a releváns információk elérési útvonalai is. Többek között a blogok, wikik és egyéb közösségi felületek hálózatosodásával folyamatosan növekvő mértékű tudás érhető el online formában, ahol a mögötte álló szakmai közösség egyúttal az ellenőrzést és verifikálást is képes biztosítani. A tanulmányban azon technológiák kerülnek bemutatásra, melyek révén a Web 2.0 mint a fordítói tudásközvetítés releváns tere értelmezhető.

Kulcsszavak: web 2.0, fordítóipar, tudásközvetítés, hálózatok, blog

Abstract: Although machine translation is continually on the rise, human translation continues to be of primary importance. However, meeting the delivery deadlines and customer quality requirements requires the use of CAT softwares. As these programmes become more complex, translators often rely on technical support. In addition to the traditional manuals and online help, Web 2.0-based technologies are particularly effective tools. They not only make online communities easily accessible to translators but also shorten the path to relevant information. In the weblogs, wikis, etc., there is continuously growing knowledge available. The communities behind them are responsible for controlling and verifying this information. The paper presents those technologies which make Web 2.0 a relevant space for knowledge transfer for translators.

Keywords: web 2.0, knowledge transfer, translation industry, networks, weblogs

¹ Dr. phil. MÉSZÁROS ATTILA
Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Német Nyelv és Irodalom Tanszék
Bratislavská 3322
94501 Komárno, Szlovákia
meszarosa@ujs.sk

BEVEZETÉS

A Web 2.0 mint „új” internet lassan másfél évtizede van jelen mindennapjainkban. Ez idő alatt olyan új technológiákat és eszközöket termelt ki, melyek a sokak szemében elsődlegesnek számító online közösségépítés mellett kiválóan alkalmazhatók a legkülönbözőbb szakterületeken. Ilyennek számít a nyelvi közvetítés is, elsősorban a fordítás. Olyan ágazatról van szó, ahol a globális szinten folyamatosan tapasztalható technológiai és gazdasági fejlődés, a társadalmi, politikai és kulturális változások közvetlen hatással bírnak. Mind a földrajzi távolságok eltűnése, mind a piaci szereplők erősödő versenye, valamint a globális és állandó jelenlétre való törekvés igényli a nyelvi és kulturális közvetítést. A minőségi és precíz fordítások iránti igény elsődlegesen a gyorsaság követelményével párosul, ami egyúttal azt is eredményezi, hogy a korábban kizárólagos humán erőforrásokat fokozatosan kiegészítik a fordítástámogató megoldások, illetve bizonyos nyelvek és szakterületek esetében az egyre jobb teljesítményt mutató gépi fordítási technológiák.

Bár a két nagy szereplő, a Google Translate és a Microsoft Translator mellett rendszeresen jelennek meg újabb, színvonalasabb megoldások, azok egyelőre csak bizonyos nyelvpárokban alkalmazhatók megbízhatóan. E téren nagy előrelépést jelenthetnek a még kísérleti fázisban levő, neurális hálózatok alapján működő fordítói eszközök². Ezek a Web 2.0 korában szinte korlátlanul elérhető nagy adatmennyiségekkel kombinálva rendkívül sokat ígérőek, és alapjaiban forradalmasíthatják a mesterséges intelligenciával támogatott gépi fordítást. A jelen fejlődési fázisban még a humán fordítás tekinthető elsődlegesnek, mely ugyanakkor a mindenkori feladattól függően egyre szélesebb körben tud támaszkodni az online tér nyújtotta lehetőségekre.

Jelen tanulmány célja az olyan innovatív online technológiák és eszközök bemutatása, melyek egyrészt hatékonyan segítik a nyelvi közvetítő – a fordító – munkáját, másrészt pedig optimálisan alkalmazhatók a leendő nyelvi szakemberek képzésében is. A hangsúly nem a Web 2.0 műszaki hátterén van, a cél sokkal inkább azon gyakorlati potenciál bemutatása, melyet az ide sorolható megoldások biztosítanak a nyelvi szakember számára. Itt elsősorban a tartalomgyártás és -megosztás, a hálózatosodás és a kommunikáció jelentik azokat az irányokat, melyek egy fordító számára is tényleges haszonnal bírhatnak. Különösen igaz ez, ha figyelembe vesszük, hogy a fordítástudomány, illetve a fordítói tevékenység olyan területnek számítanak, ahol a) rendszeresen nagy mennyiségű információ kerül továbbításra, b) az innovatív technológiák gyorsan alkalmazásra kerülnek, c) a fordítók közti együttműködés kiemelkedő szerepet tölt be. Ezzel párhuzamosan elmondható, hogy a nyelvi közvetítés a tulajdonképpeni kommunikációs kompetenciákon kívül egyre sokrétűbb, elsősorban műszaki jellegű képességeket követel meg a nyelvi szakembertől. Ennek eredményeként tehát többszörösen is paradox helyzet áll elő. Egyrészt a többiek között online felületeken és tárhelyeken elérhető, egyre csak halmozódó információ-mennyiség egyre jobban akadályozza a releváns tudás elérését (ANTOS 2001: 5;

² Lásd pl. <https://firmenblog.lionbridge.com/neurale-maschinelle-uebersetzung-kuenstliche-intelligenz-in-der-mehrsprachigen-kommunikation/>

NONAKA, TAKEUCHI 1997). Ez egy szoros határidőkkel dolgozó fordító esetében pl. egy komplexebb szöveg, terminológia fordításakor akár konkrét anyagi vonzattal is bírhat. A másik oldalon pedig az egyes fordítástámogató eszközök használata is egyre inkább komplex tudást igényel, azaz elsődleges funkciójuk, a fordítói munka hatékony segítése és felgyorsítása csak egyre alaposabb előismeretek megléte mellett valósulhat meg.

Elmondható, hogy a (nyelv)technológiai fejlődés nem feltétlenül egyenesen arányosan gyorsítja a fordítói tevékenységet. Az egyes innovatív eszközök optimális alkalmazása a fordító részéről gyakran speciális technikai kompetenciát követel meg, mely legtöbbször csak az adott szoftver folyamatos használata, illetve rendszeres képzések révén alakulhat ki. Egy-egy különleges helyzet, esetleg hiba kezelése ugyanakkor legtöbbször külső támogatást igényel – pontosan ez az az aspektus, ahol a Web 2.0-alapú megoldások rendkívül hatékonyan alkalmazhatók. A tanulmány ezen lehetőségeket kívánja bemutatni a fordító szemszögéből, gyakorlati példákon illusztrálva.

1. A WEB 2.0 – AZ ÚJ INTERNET (?)

A Web 2.0 kifejezés 2005 őszén került be a köztudatba (O'REILLY 2005). Maga a megnevezés megtévesztő, mivel bár úgymond verziójelölésként működik, inkább a webes technológiák új generációját jelöli, mint az internet egy magasabb rendű változatát. Ennek megfelelően pontos meghatározása sem egyszerű, hiszen elsősorban nem egy konkrét szoftverről van szó, hanem szolgáltatások, technológiák összességéről, mely az online térben érhető el. A magyar nyelvű Wikipédia a következőképpen definiálja a Web 2.0 fogalmát:

„A web 2.0 (vagy webkettő) kifejezés olyan internetes szolgáltatások gyűjtőneve, amelyek elsősorban a közösségre épülnek, azaz a felhasználók közösen készítik a tartalmat vagy megosztják egymás információit. Ellentétben a korábbi szolgáltatásokkal, amelyeknél a tartalmat a szolgáltatást nyújtó fél biztosította (például a portáloknál), webkettes szolgáltatásoknál a szerver gazdája csak a keretrendszert biztosítja, a tartalmat maguk a felhasználók töltik fel, hozzák létre, osztják meg vagy véleményezik. A felhasználók jellemzően kommunikálnak egymással, és kapcsolatokat alakítanak ki egymás között. Az interaktivitás és a fogyasztók egymással folytatott kommunikációja miatt napjainkban alig van olyan oldal, amely köré ne szerveződne valamilyen közösség.”³

Ennek alapján a Web 2.0 egy olyan új internetként határozható meg, mely elsősorban a közösség, a megosztás, a kapcsolatépítés és hálózatosodás körül épül fel. Ahogy ugyanakkor többek között WARSCHAUER és GRIMES (2007) is rámutat, a fogalom nem egyszerűen létező webes technológiák új verzióját jelöli, hanem sokkal inkább a webes platformot használó technológiák kommunikációs használatában bekövetkezett válto-

³ https://hu.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

zásokat tükrözi. Hasonló véleménnyel bír ZHANG (2009), mely szerint a Web 2.0 elsősorban egy egymással lazábban-szorosabban összefonódó, ám rendkívül gyorsan fejlődő technológiák összessége.

Bár az egyes online felületek, különösen a nagyszámú felhasználót elérő közösségi médiák, mint pl. a Facebook, egyre szigorúbb szabályozás alá esnek, a felhasználók nagy része a Web 2.0-ban véli megtalálni azt a szabadságot, mely az offline világban számos esetben korlátozott. Az új web jelenti számukra azt az online életteret, mely gyorsan, gyakorlatilag földrajzi korlátozás nélkül elérhető, és nem néhány óriáscég, egyén kiváltsága. A másik oldalon ugyanakkor szkeptikus hangok is jelentkeznek, melyek épp a Web 2.0 megfoghatatlanságát, ellenőrizhetetlenségét és túlzott szabadságát kritizálják (lásd pl. JONES 2008). Ezt a sokoldalúságot és egyúttal bizonytalanságot a legjobban talán éppen Tim Berners-Lee, az eredeti internet alapítója fejezte ki egy 2006-os nyilatkozatában (BERNERS-LEE 2006), miszerint „senki nem tudja pontosan, mit is jelent”.

Számos olyan technológia, melyet sokan a Web 2.0 hozadékának tartanak, már a Web 1.0 korában létezett és elérhető volt. Az új web tehát elsősorban a következők szempontjából tekinthető innovatívnak (LITTEK 2008: 50–69):

- felhasználó-központúság,
- kollaboráció,
- tartalomgyártás és -megosztás,
- hálózatosodás.

Mindennek alapvető előfeltétele a szélessávú internetes hozzáférés és a megfelelő céleszközök (okostelefonok, tabletek stb.) elterjedése mellett maga a felhasználó, illetve a felhasználók csoportként való megközelítése. A közösség volt ugyanis az a hajtóerő, mely a benne rejlő potenciált felismerve egyáltalán lehetővé tette azt, hogy a Web 2.0-ra ma valóban korszakos jelentőségüként tekintsünk. Mindez magával vonta az új felhasználó, az ún. *produser* megjelenését is, aki a korábbi passzív fogyasztóból aktív tényezővé – tartalomgyárossá – vált, aki önállóan, kreatív módon szabályozza médiafogyasztását. Ez a fordulat volt az, ami az új webet a szűken értelmezett médiaipar mellett számos más terület számára is attraktívvá tette. Ide tartozik többek között a fordítóipar, köszönhetően elsősorban az alábbiaknak.

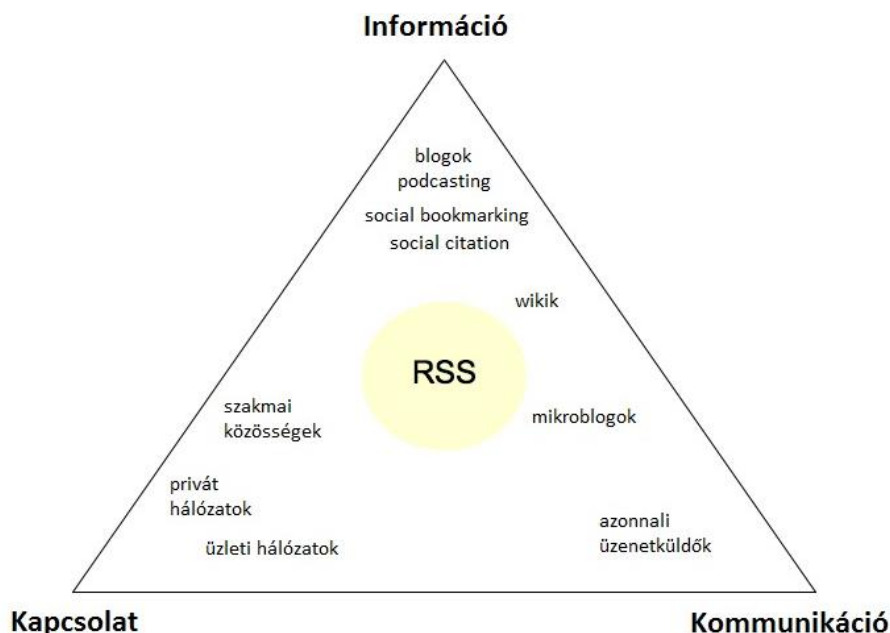
Sebesség: Az új webes technológiák fejlődése alapvetően a minél nagyobb sebesség elérésére való törekvésnek köszönhető. Ez tette lehetővé, hogy ma már széles sávon internetezik a felhasználók egyre tágabb köre, mint ahogy azt is, hogy a mobiltelefonokból egyre okosabb és gyorsabb személyi asszisztensek váltak. Ennek köszönhetően az aszinkronitás mára gyakorlatilag eltűnt az online információközlésben, és felváltotta az azonnaliság igénye. Ennek ugyanakkor folyománya az, hogy az információ időarányosan értéktelenné válik, csak az azonnal elérhető tartalmak bírnak jelentőséggel. Ez a mi szempontunkból ugyancsak fontos, hiszen a fordítóiparban a minőség mellett a gyorsaság a fő kritérium. Ha tehát a fordítást segítő eszközök nagyobb gyorsaságot képesek biztosítani, az a fordító számára is rendkívüli hatékonyságnövelést jelent.

Interkonnektivitás: Az azonnaliság iránti igény eredményezi egyúttal a modern ember azon állapotát is, miszerint igyekszik folyamatosan „ott lenni”, illetve elérhető lenni. Ebben segít a különböző okoseszközök összekapcsolhatósága, biztosítva azt, hogy akár asztali gépről, akár okostelefonról, akár pedig táblagépről ugyanazon tartalmakat érjük el. Ehhez biztosít kiváló háttérrel a ma már sztenderdnek számító felhő-technológia (cloud computing).

Interaktivitás: A digitális környezetben való létezés egyik alapfeltétele a felhasználó és a környezete közti interaktivitás. Éppen ez jelenti a Web 2.0 egyik alapvonását is, mégpedig a testreszabhatóság révén. Azzal, hogy a felhasználó maga dönti el, milyen tartalmakra kíváncsi, a digitális környezet minden résztvevő számára más-ként jelenik meg. A korábban egyoldalúan a fogyasztók irányába nyomott tartalmak befogadása (pull-communication) helyett a fogyasztó maga válogatja ki a számára érdekes tartalmakat (push-communication), melyek alakításában akár saját maga is részt vehet.

Hálózatosodás: A Web 2.0 fő ereje a közösségben rejlik. Ennek is köszönhető a különböző közösségi hálózatok népszerűsége. Bár a legnagyobb közösségi hálón is nagy számban vannak jelen különböző szakmai csoportok, gyakorlatilag a Facebook létrejöttével egy időben megjelentek az interneten az első kimondottan szakmai hálózatok is, így a német eredetű XING és az USA-ban alapított LinkedIn. Általuk biztosítható a közvetlen kapcsolat az egymástól földrajzilag távol eső közösségek között, a köztük való szorosabb együttműködés (kollaboratív megoldások) pedig közvetlenül hozzájárulhatnak a minőség és az átláthatóság növeléséhez is.

2. A FORDÍTÓ MINT IDEÁLIS FELHASZNÁLÓ

1. ábra: A Web 2.0 három pillére

A Web 2.0 nyújtotta előnyök tükrében a fordító ideális felhasználónak tűnik. Tevékenysége révén ugyanis szorosan kapcsolódik a különböző IT-technológiákhoz, azaz nemcsak kiváló nyelvi kompetenciával, de széles körű IT-szaktudással is kell, hogy rendelkezzen. Ezen túlmenően pedig a kommunikáció terén is aktív, különösen, ha tagja valamilyen nagyobb projekten dolgozó fordítói csapatnak. A fordítói munka ilyen szempontból három sarokpont köré szervezhető, ezek pedig az információ, a kommunikáció és a kapcsolat. Az 1. ábrán ezen három súlypont köré szervezve láthatók azon konkrét Web 2.0-alapú megoldások, melyek segíthetik a nyelvi közvetítő tevékenységét.

2.1. Információ

A fordító mint nyelvi közvetítő összetett információkat közvetít. Egy vállalat pl. egy gépkönyv lefordításával nem egyszerűen a vonatkozó EU-rendeletek követelményeinek tesz eleget, de egyúttal biztosítja, hogy az adott gép használója tájékozódni tudjon a kezelést, a munkabiztonságot és a karbantartást illetően. A fordító szempontjából a közvetítendő tartalom másodlagosnak tűnhet, hiszen nem ő lesz az adott berendezés használója. Számára ugyanakkor sokkal fontosabb, hogy a közvetítendő információt minél pontosabban, a megbízó elvárásainak megfelelően adja át, hiszen alapvetően ezen múlhat nemcsak a berendezés sikeres üzemeltetése, de adott esetben akár a felhasználó testi épsége is. Éppen ezért különösen a szakfordítóknál elvárt, hogy a szaktudás ne egyszerűen a terminológia ismeretére korlátozódjon, de a fordító értse is azt, amit fordít. Különösen fontos ez olyan esetekben, mikor a forrásnyelvi szöveg sem tökéletes, pl. hiányos mondatokat, téves utasításokat, helytelen szakkifejezéseket tartalmaz. Ilyenkor minden előzetes korrektúra ellenére a fordító lehet az az utolsó ellenőrzési pont, ahol az ilyen tévedésekre még fény derülhet. Mindez egyúttal azt is jelenti, hogy a fordító tevékenysége során folyamatosan kutatást is kell, hogy végezzen. Ez vonatkozhat egyrészt a szakterminológiára, másrészt pedig azon eszközökre, melyekkel a fordítást végzi. Mivel a fordítástámogató eszközök használata egy profi fordító esetében alapvető elvárás, a hatékonyság érdekében fontos, hogy a felhasználó széles körű ismeretekkel bírjon az egyes szoftverekkel való munkát illetően. Tekintve, hogy pl. a Memoq, a Trados és a többi hasonló termék fejlesztője igyekszik újabbnál újabb funkciókat kínálni, ezzel együtt ezen eszközök összetettsége és így a lehetséges hibák száma is növekszik. Bár a gyártók a felhasználói kézikönyvekben igyekeznek lehetőleg mindenre kitérni, azok alapvetően a tipikus helyzeteket kezelik csak. Ugyanígy elmondható, hogy a szakszótárak sem tartalmazzák egy-egy szakkifejezés összes elérhető jelentését. Ez egyrészt a gyors műszaki fejlődés miatt sem lehetséges, másrészt pedig a nagy specializáció miatt egy egyébként elterjedt szakszó adott kontextusban akár teljesen más jelentéssel is bírhat.

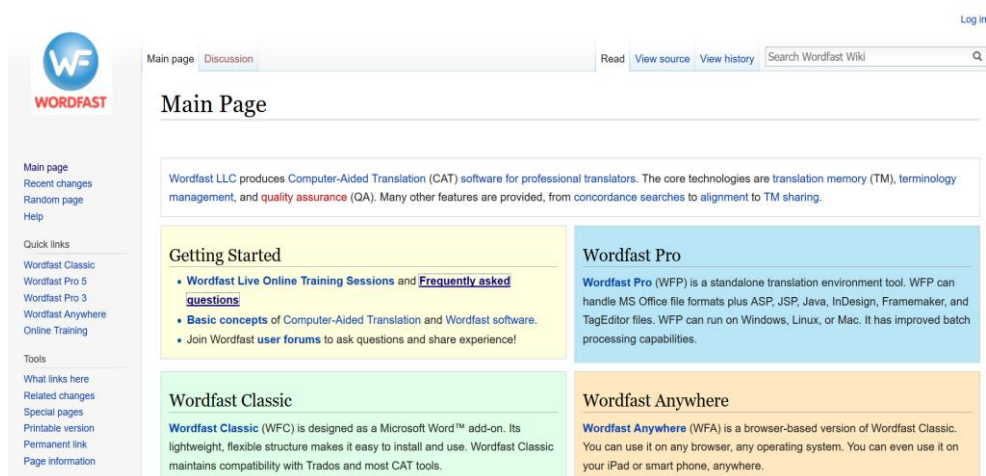
2.1.1. Wikik

A fentiekben leírt specifikus igények vagy helyzetek esetén ezért rendkívül fontos az olyan információforrások elérhetősége, ahol az idevágó szaktudás elérhető. Nagyon egyszerűen használható, ám hatékony megoldást kínálnak erre az ún. *wikik*.

A wiki-technológia már a Web 2.0-forradalom előtt is ismert volt, ám az igazi áttörés csak a Wikipédia online enciklopédia megjelenése után következett be. A wiki a hagyományos intranetes megoldásokkal szemben számos előnyt kínál:

- időtől és helyszíntől függetlenül folyamatosan elérhető,
- a kollaboratív tartalomgyártáson alapul, tehát a wiki fejlesztésében gyakorlatilag bárki részt vehet,
- a közösségi tevékenységnek köszönhetően folyamatos a tartalmak ellenőrzése és verifikálása, valamint azok aktualitása,
- a kollaboratív tudástermelés révén növekszik az információ minősége, így a wiki a minőségbiztosítás fontos eszköze is lehet (SCHMIDT 2006: 25).

Természetesen megoldható az itt közzétett tartalmak elérésének korlátozása is a külvilág elől, kialakítható tehát akár egy kizárólag belső használatra szánt felület, valamint egy nyilvános tudásbázis is. Különösen ez utóbbi bír a fordító szempontjából jelentőséggel. Akár egy fordítóiroda online felületén, akár egy szoftverfejlesztő weboldalán vagy éppen egy fordító privát honlapján, egy wiki különösebb háttértudás nélkül be rendezhető és online tudástárként működtethető (lásd 2. ábra). A wiki-technológiának köszönhetően az itt közzétett tartalmak folyamatosan frissíthetők akár egy központi szervező erő – a rendszergazda – részvétele nélkül. A szövegeken kívül más formátumú tartalmak is integrálhatók (előadások videófelvevételei, hanganyagok, fotók), és így akár egy komplett multimediális tudás-klaszter is felépíthető az érdekelt felek aktív részvételével. Külön kiemelendő a wikik potenciálja nagyobb fordítási projektek lebonyolítása során. Mivel a legtöbb ilyen jellegű projekt fordítói csapatok részvételével valósul meg, a hagyományos e-mail-alapú kommunikáció kiváltható egy strukturált wiki-felülettel. Ez egyrészt biztosítja, hogy az itt közzétett, alapvetően többszörösen ellenőrzött tartalmak mindig az aktuális állapotokat tükrözzék, másrészt pedig megfelelő fórumot biztosít a projektben résztvevők valós idejű szakmai kommunikációjához (HIPPER 2006: 12).

2. ábra: A Wordfast CAT-szoftverhez kialakított wiki-alapú tudástár

2.1.2. Blogok

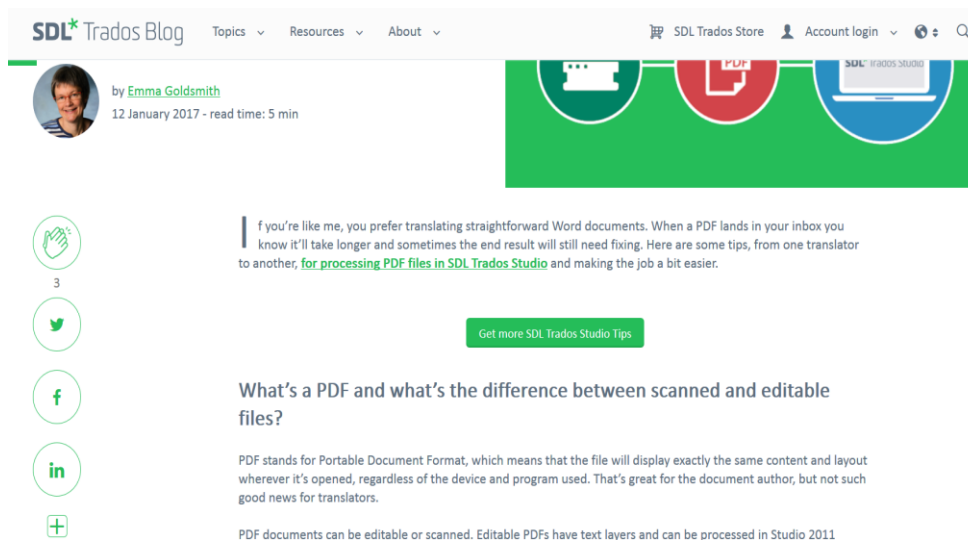
A wikik mellett az információs transzfer során hatékonyan alkalmazhatók a *blogok* is. Ezek alapvetően individuális tudásközvetítő eszköznek tekinthetők. Eredetileg kommentált linkgyűjteményként jelentek meg a weben, ma viszont elsősorban a hagyományos honlapokhoz hasonló, ám – egy naplóhoz hasonlóan – rendszeresen frissített online felületként működnek. Mivel üzemeltetésük rendkívül egyszerű, különösen a Web 2.0 hajnalán váltak rendkívül népszerűvé, hiszen általuk gyakorlatilag bárki tartalomgyárossá válhatott. A blogoszférában ma egyaránt megtalálhatók a hagyományos, privát napló jellegű blogok, illetve a közéleti témákat tárgyaló vagy éppen utazási blogok is. Témáikat tekintve tehát rendkívül sokrétűek, ugyanakkor tény az is, hogy éppen a könnyű hozzáférhetőség és kezelhetőség miatt számos blog csak rövid életű, pár bejegyzést követően újabb tartalmak nem jelennek meg ott.

Bár egyesek továbbra is idegenkedve kezelik, a blogok fokozatosan a szakmai közösségekben is elterjedtek és elfogadott kommunikációs eszközzé váltak. Kiemelendők az ún. vállalati blogok és a tudományos blogok. Előbbiek elsősorban a vállalati kommunikáción belül használhatók hatékonyan, de bevethetők akár marketingeszközként is. A tudományos blogok ehhez hasonlóan alapvetően a tudományos közösségekben belüli kommunikációban, pl. egy projekt részeként használhatók kommunikációs felületként. Ezen túlmenően viszont a tudományos blogok a tudománynépszerűsítésben is alkalmazhatók kiváló eszközként, hiszen modern, könnyen használható felületen képesek megjeleníteni akár több csatornán keresztül is izgalmas tartalmakat az adott tudományterületről (BACK & GRONAU, TOCHTERMANN 2008: 18–24).

Éppen ezen tulajdonságok azok, melyek a blogokat egyúttal a fordítóipar számára is vonzóvá teszik. Ennek megfelelően ezen területen belül is több típust különböztethetünk meg. Legnagyobb számban a privát fordítói blogok vannak jelen, melyek működhetnek egy fordító honlapjának részeként, de akár ki is válthatják azt. Témáik ennek megfelelően vegyesek, kapcsolódhatnak konkrét fordítói problémákhoz, kérdésekhez, de beszámolhatnak akár konkrét fordítási projektek megvalósításáról vagy éppen a fordítói/tolmács tevékenység járulékos „örömeiről”, pl. utazásokról. Bár profiljuk révén szakmai blogoknak tekinthetők, egyúttal marketingszerepet is betöltenek a fordítóirodák, -ügynökségek által üzemeltetett blogok. Feladatuk egyrészt a belső, ill. külső fordítók számára hasznos információk közvetítése, de közvetve az adott vállalkozás népszerűsítését is szolgálják. Hasonlóan kettős szereppel bírnak a fordítási tevékenységet támogató szoftverekhez kapcsolódó blogok. Ide sorolható pl. a Trados vagy a Memoq fejlesztőinek vállalati blogja, ahol értelemszerűen a saját termékekkel, illetve tevékenységgel kapcsolatos információk jelennek meg (lásd 3. ábra).

A blogok nagy előnye, hogy képesek valódi multimediális felületként működni. Rendkívül könnyen teszik lehetővé képek, hang- és videófájlok beágyazását, és így lényegesen növelik az átvihető információk mennyiségét, illetve minőségét. Attól függően, hogy milyen típusú tartalmak kerülnek a blogon továbbításra, megkülönböztethetünk ún. videóblogokat (vlog), illetve podcastokat, ahol alapvetően audio tartalmak érhetőek el. Mindkét változatot célszerű a különböző tartalom-megosztó szolgáltatások, pl. a YouTube vagy a SoundCloud kontextusában tárgyalni, hiszen a

minél tágabb célközönséget így tudják elérni. Bár az itt említett két szolgáltatás a nagyközönség számára elsősorban ingyenesen hozzáférhető zenék és filmek forrását jelenti, szerepük az online tudásközvetítésben – így a fordítói munka vonatkozásában – is kiemelkedő. Lehetővé teszik ugyanis mind a különböző szakmai rendezvényekről való beszámolót, mind az egyes előadások élő közvetítését vagy kísérszöveggel ellátott részletes használati útmutatók készítését és megosztását is. A magyarországi fordítóipar kontextusában kiváló példát jelent a fordít.hu fordítói portálon elérhető előadássorozat, ahol neves hazai szakemberek előadásai érhetők el az érdeklődők számára. Ezek pedig nem csak a gyakorló nyelvi közvetítők számára jelentenek hasznos információforrást, de hatékonyan alkalmazhatók akár a fordítóképzésben, akár (alkalmazott) nyelvészeti képzés keretében is.

3. ábra: Az SDL Trados vállalati blogja

A valós fizikai környezetben megtartott előadások online közvetítésével szemben lényegesen alaposabb előkészítést igényelnek az ún. tutorialek és a webinariumok. Témájukat illetően rendkívül sokrétűek lehetnek, a fordítóiparban elsősorban az egyes fordítástámogató szoftverek használatához kapcsolódóan terjedtek el. A tutorialek nagy előnye, hogy az adott szoftverrel elvégezhető munkafolyamatokat lépésről lépésre, magyarázattal ellátva képesek bemutatni. A fordító a vonatkozó videó-tartalmat végignézve így nem csak probléma esetén juthat gyors megoldáshoz, de használhatja azokat tanulási célból is. Mind a hagyományos blogok, mind pedig azok speciális változatai esetében rendelkezésre áll a komment funkció, ahol az olvasó, illetve néző/hallgató közvetlenül reagálhat a tartalomra. Ezáltal interakció valósul meg a tartalomgyáros és a célközönség között, ami pl. a fordítói blogok esetében egyfajta minőségellenőrzési funkciót is betölthet. Hasonló interakció jön létre a webinarium esetében is. Azon túl, hogy az előadó ugyan virtuálisan, de jelen van, a vele

való kapcsolattartás egyidejűleg több csatornán is lehetséges (chat, twitter stb.), azaz képes reagálni a neki feltett kérdésekre.

2.2. Kommunikáció

A fentiekből látható, hogy bár az internet gyakorlatilag végtelen tudástárnak tekinthető, a folyamatosan növekvő információmennyiség egyúttal akadályozza is, hogy gyorsan megtaláljuk a számunkra releváns adatokat. A gyors elérés az online térben kiemelkedő fontossággal bír, ezért a sikeres információs transzfer előfeltétele, hogy az adatok lehetőleg optimalizált, áttekinthető és könnyen kezelhető, azonnal „fogasztható” formában legyenek elérhetők.

Az azonnaliság igénye jelenik meg a kommunikáció területén is. Ezt szolgálták ki a már korábban is meglévő azonnali üzenetküldő szolgáltatások (instant messaging), és erre épít a manapság használt közösségi szoftverek túlnyomó része. A Web 2.0 a kommunikációs csatornák széles tárházát kínálja, akár önálló szoftver formájában (Skype), akár pedig valamilyen platform (pl. a Facebook) részeként. Ezek alapvetően általánosan és ingyenesen elérhetők, adott esetben a kínált kiegészítő szolgáltatásoktól függően kínálhatnak fizetős funkciókat. Elsődleges funkciójuk, hogy valós időben face-to-face kommunikációt tegyenek lehetővé két vagy több partner között. Ennélfogva az általuk közvetített tartalmak is a szóbeliséghez állnak közelebb tömörebb, sokszor töredékes gondolatszövevükkel, az ad hoc információ-átadással.

E vonatkozásban célszerű különbséget tenni az olyan eszközök között, melyek elsősorban a szűkebb körű, 2–10 partner közti kommunikációt szolgálják, valamint az olyanok között, melyek nagyobb közönséget céloznak meg. Az első csoportba sorolhatók ilyen értelemben az azonnali üzenetküldő szolgáltatások (Skype, ICQ, Facebook Messenger), melyek a szöveges üzenetek mellett hang- és videóhívásokat is lehetővé tesznek. Ezek elsősorban privát beszélgetésekre használhatók, ám az olyan extra szolgáltatásoknak köszönhetően, mint a konferenciahívások, titkosított adatforgalom, a vállalati szférában is komoly tényezőkké váltak. Ezen funkcióik teszi őket alkalmassá a fordítóiparban való használatra is, többek között az alábbi célokra:

- fordítók közti privát beszélgetések, konzultációk,
- nagyobb létszámú (fordítói) csoportokon belüli konferenciabeszélgetések,
- fordítók és ügyfelek közti online konzultációk.

A másik csoportba sorolhatók az ún. mikroblogging megoldások, melyek alapvetően nem a hosszú távú információátvitelt, hanem az egy eseményről való azonnali értesítést szolgálják. Ide hagyományosan a Twitter szolgáltatás sorolható. Érvényes ugyanakkor, hogy az a fordítóiparban kevésbé tekinthető sztenderd kommunikációs eszköznek. Jellemzően fordítóirodák, ügynökségek alkalmazzák, elsősorban közösségépítő és ezzel együtt marketingeszközként. Ezen túlmenően elterjedt különböző, így pl. fordítói rendezvények, konferenciák kísérő kommunikációs felületeként való használata is. Mivel a bejegyzések (tweet) terjedelme korlátozott (140 karakter),

elsősorban „beharangozó”, „előfutár” szerepük van, vagyis hívószavakkal, hashtag-ek, hivatkozások révén felhívják a követők figyelmét a másutt közzétett bővebb információkra.

4. ábra: A Twitter egy fordítóiroda kommunikációs felületeként

2.3. Hálózatok

Az információs transzfer és a kommunikáció mellett a Web 2.0 harmadik alappillérét a kapcsolatok újraértelmezése, illetve hálózatba szervezése jelenti. A felhasználók közti kapcsolatok, azaz a hálózatok jelentik ugyanis azt az összetartó erőt, melynek köszönhetően az új web immár nem individuális felhasználók, hanem nagyszámú online közösségek „életterét” jelenti.

A Web 1.0 korában a közösségi élményre vágyó felhasználók jellemzően levelezőlisták és IRC-szobák keretében szerveződtek. Ezek a kor technikai feltételeinek megfelelően szövegeközpontúak voltak, és a chatszobák kivételével az aszinkron kommunikáció jellemezte őket. A Web 2.0 egyik fő hozadéka ezzel szemben az ún. közösségi média megjelenése, melyet a közönség elsősorban a Facebookkal azonosít. Az elmúlt évek botrányai (adatlopás, fake news stb.) ellenére népszerűsége többé-kevésbé töretlen, és mintájára több hasonló hálózat is létrejött, így például kimondottan szakmai hálózatok is. Bár jelen van itt számos vállalkozás is, a vállalati szektorban olyan funkciókra is igény van, melyekre a Facebook önmagában nem alkalmas. Ennek is köszönhetően jelentek meg az olyan szakmai/üzleti hálózatok, mint a *LinkedIn* vagy a *XING*. A Facebookhoz hasonlóan itt is működnek különböző szakmai közösségek, így a fordítás és tolmácsolás témakörében is. Profiljuk ugyanakkor elsősorban a karrierlehetőségekre, illetve munkalehetőségekre összpontosít, kevésbé a fordítói tevékenységgel kapcsolatos kérdésekre. A fordító szempontjából ezért lényegesen nagyobb jelentőséggel bírnak az önálló fordítói portálok. Nemzetközi szinten a *Proz.com* és a *TranslatorsCafe.com* portálok emelkednek ki, a

magyarországi fordítók és tolmácsok számára pedig a fordít.hu webportál tölt be hasonló szerepet. Mindkét esetben érvényes, hogy bár központi funkciójuk a fordítói és tolmácmunkák közvetítése, ezen túlmenően rendkívül széles körű tudásbázisként és adatbankként működnek. Ennek megfelelően nagy hangsúlyt helyeznek a fordítók szakmai továbbképzésére – a fordít.hu esetében ide sorolhatók a már említett online előadások, de akár szöveges formában elérhető interjúk, leírások is. A Proz.com egyik erősségének számítanak a rendszeresen megszervezett webináriumok, valamint a különböző témákhoz kapcsolódó fórumok. Mindkét portál mögött élénk közösség működik, ezért kérdés, probléma esetén nagy valószínűséggel gyorsan elérhető a megoldás.

Az említett két példa mellett országonként és nyelvenként több hasonló portál is elérhető. Ezen kívül jellemzően a nagyobb szoftverfejlesztők is biztosítanak hasonló közösségi felületet saját weboldalaikon. Ilyen pl. az Across fordítástámogató szoftverhez tartozó online felület, ahol kimondottan az Across-t használó felhasználókat szervezik közösségbe, illetve kínálnak számukra fordítási munkákat és képzéseket⁴.

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen tanulmányban azok a Web 2.0-alapú megoldások kerültek bemutatásra, melyek a fordítói munkában hatékonyan alkalmazhatók. Ezek elsősorban a kommunikáció, az információ és a kapcsolattartás területére összpontosulnak. Ezen túlmenően ugyanakkor számos további technológia érhető el már ma is, melyek a fordítóipar számára is érdekesek lehetnek. Ezek közül is kiemelhetők a különböző felhő-alapú megoldások. A korábban kizárólag offline elérhető szoftverek, szolgáltatások „felhőbe” költözése hatékonyan segítheti a fordítói tevékenységet, hiszen pl. az egyes fordítástámogató szoftvereken belül lehetővé teszik fordítói csapatok együttműködését, de akár fordítói memóriák, korpuszok, terminológiák megosztását is. Jelenleg különösen ez utóbbi jelent izgalmas kihívást, mivel alapul szolgálhatnak gépi fordítói technológiákhoz is (lásd pl. a DeepL szolgáltatást⁵).

Összegezve elmondható, hogy az „új internet” – bár kétségkívül számos újítást hozott magával – nem tekinthető forradalmian új webnek. Sokkal inkább összefogja és széles körben elérhetővé teszi a már a Web 1.0 korában létező technológiákat, és így mintegy átmenetet képez a Tim Berners-Lee megálmodta eredeti világháló és a részben már megvalósuló „dolgok internete”, azaz a Web 3.0 között. Megítélése többek között a közösségi médiák – bizonyos tekintetben – túlzott szabadsága miatt ellentmondásos, ugyanakkor az itt bemutatott megoldásoknak köszönhetően is elmondható, hogy optimálisan alkalmazva hatékonyan segíteni tudja a fordítói munkát. Azok nemcsak elérhetővé teszik és rendszerezik a fordító számára releváns tudást, de közelebb hozzák egymáshoz a fordítóipar szereplőit is. A további fejlődés érdekében ezért fontos, hogy az egyes eszközök ne csak véletlenszerűen, az adott felhasználó hozzáállásától függően kerüljenek alkalmazásra, hanem azok a fordító-

⁴ <http://www.crossmarket.net>

⁵ <https://www.deepl.com/de/translator>

iparban fokozatosan általánosan elfogadott eszközökké váljanak – természetesen a megfelelő adatvédelmi és egyéb szabályozások betartása mellett. Használatuk ennek megfelelő digitális kompetenciákat igényel, ezért szükséges, hogy ezek a szakmai képzésben is helyet kapjanak.

IRODALOM

- [1] Anderson, N. (2006). *Tim Berners-Lee on Web 2.0: „nobody even knows what it means”*. <https://arstechnica.com/information-technology/2006/09/7650/> (Letöltve: 2019. 04. 12.)
- [2] Antos, G. (2001). Transferwissenschaft. Chancen und Barrieren des Zugangs zu Wissen in Zeiten der Informationsflut und der Wissensexplosion. In Wichter, S., Antos, G. (Hrsg.): *Wissenstransfer zwischen Experten und Laien: Umriss einer Transferwissenschaft*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- [3] Back, A., Gronau, N., Tochtermann, K. (2008). *Web 2.0 in der Unternehmenspraxis. Grundlagen, Fallstudien und Trends zum Einsatz von Social Software*. München: Oldenbourg.
- [4] Hippner, H. (2006). Bedeutung, Anwendungen und Einsatzpotenziale von Social Software. In Hildebrand, K., Hofmann, J. (Hrsg.): *Social Software. Einsatz und Nutzenpotenziale, Web 2.0 im Kundenmanagement, Mobile Social Software, Wissensmanagement mit Wikis, Social Internet, Wikipedia in der Aus- und Weiterbildung, Mobile Communities*. Heidelberg: d-punkt-Verlag.
- [5] Jones, B. L. (2008). *Web 2.0 Heroes: Interviews with 20 Web 2.0 Influencers*. Wiley.
- [6] Littek, M. S. (2012). *Wissenschaftskommunikation 2.0. Eine empirische Studie zur Mediennutzung von Wissenschaftsblogs*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- [7] Nonaka, I., Takeuchi, H. (1997). *Die Organisation des Wissens*. Frankfurt am Main: Campus.
- [8] O'Reilly, T. (2005). *What Is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. <https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html> (Letöltve: 2019. 03. 24.)
- [9] Schmidt, J. (2006). *Weblogs. Eine kommunikationssoziologische Studie*. Konstanz: UVK.
- [10] Warschauer, M., Grimes, D. (2007). Audience, authorship, and artifact: The emergent semiotics of Web 2.0. *Annual Review of Applied Linguistics* 27, pp.1–23, 2.
- [11] Zhang, J. (2009). Toward a creative social web for learners and teachers. *Educational Researcher* 38, pp. 274–279.